

КАТЕХИТИЧНА ЛІРИКА АННИ ПОПОВЧУК

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз добірки віршів Анни Поповчук як цілісного корпусу катехитичної лірики.

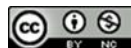
Актуальність дослідження визначається зростаючим інтересом до духовної поезії в сучасному літературознавстві та потребою в більш точному концептуальному апараті, який би дозволив науковцям описувати тексти, в яких поетична мова виконує не лише естетичну, а й формувальну духовну функцію.

Мета дослідження полягає в конкретизації поняття катехитичної лірики на основі текстоцентричного аналізу та у виявленні функціональної структури поезій, що моделюють духовний шлях ліричного суб'єкта – від покликання й внутрішнього слухання через сумнів, молитву та апофатичне поглиблення до інкарнаційної інтеграції духовного досвіду в повсякденну реальність.

В межах **завдання** наукової розвідки особливу увагу приділено мотиву тиші, який інтерпретується не як психологічна пауза чи стилістичний ефект, а як поетично змодельований стан внутрішнього слуху, що дисциплінує мовлення та засвідчує первинність Логоса.

Методологічну основу дослідження становлять методи close reading, поетикальний і функціонально-структурний аналіз, а також інтерпретація з погляду апофатичної традиції та сучасних теорій духовної поезії.

<https://doi.org/10.34142/2312-1076.2026.2.108.05>

Наукова новизна дослідження полягає в запропонованому операціональному визначенні катехитичної лірики та в системному описі її поетичних маркерів на матеріалі добірки поезій Анни Поповчук.

Результати наукової розвідки демонструють, що поетичний корпус Поповчука утворює цілісну структуру, що репрезентує послідовні етапи духовного шляху. Ці етапи включають покликання та уважне слухання, досвід сумніву та екзистенційних пограничних ситуацій, молитву як форму духовної практики, апофатичне поглиблення та втілену інтеграцію духовного досвіду в повсякденну реальність. Кожна група віршів виконує специфічну катехитичну функцію, сприяючи формуванню єдиного поетичного процесу, в якому ліричний суб'єкт поступово набуває здатності до внутрішнього слухання та відповідального духовного вибору.

Висновки. Катехитичну лірику можна розуміти як окрему поетичну модель, в якій текст виконує функцію внутрішнього духовного керівництва. На відміну від дидактичної релігійної поезії, вона не передає доктринальні знання безпосередньо, а організовує досвід віри через поетично структурований шлях слухання, сумніву, молитви, мовчання та екзистенційного вибору.

Ключові слова: *катехитична лірика, духовна поезія, молитва, мотив тиші, Логос, апофатика, ліричний суб'єкт, поетика.*

V. Antofiichuk. CATECHETICAL LYRIC POETRY OF ANNA POPOVCHUK

Abstract

The article presents a comprehensive analysis of a selection of poems by the contemporary Ukrainian poet Anna Popovchuk as

an integral corpus of catechetical lyric poetry.

The **relevance** of the study is determined by the growing interest in spiritual poetry within modern literary studies and by the need for a more precise conceptual apparatus that would allow scholars to describe texts in which poetic language performs not only an aesthetic but also a formative spiritual function. While the concept of spiritual lyric poetry is widely used, it often remains too broad to adequately characterize texts that model the experience of faith as a dynamic inner process rather than a declarative expression of religious belief.

The **aim** of the article is to clarify the concept of catechetical lyric poetry through a text-centered analysis and to reveal the functional and structural organization of a poetic corpus that models the spiritual path of the lyrical subject. The study focuses on the poetics and internal dynamics of Popovchuk's poems, particularly on the role of the motif of silence as a central integrative principle of catechetical poetic discourse.

The **methodological framework of the research** combines close reading, poetic analysis, and functional-structural interpretation of the corpus. In addition, the study employs hermeneutic interpretation of spiritual motifs within the broader horizon of the apophatic tradition and contemporary theories of spiritual poetry. Such an approach makes it possible to consider catechetical lyric poetry not merely as a thematic variant of religious literature but as a specific poetic model oriented toward the formation of spiritual experience.

The results of the research demonstrate that Popovchuk's poetic corpus forms a coherent structure representing successive stages of a spiritual path. These stages include vocation and attentive listening, the experience of doubt and existential boundary situations, prayer as a form of spiritual

practice, apophatic deepening, and the incarnational integration of spiritual experience into everyday reality. Each group of poems performs a specific catechetical function, contributing to the formation of a unified poetic process in which the lyrical subject gradually acquires the capacity for inner listening and responsible spiritual choice.

Special attention is devoted to the motif of silence, which functions in Popovchuk's poetry not as a stylistic device or emotional pause but as a fundamental poetic principle that regulates speech and establishes the ethical limits of poetic language. Silence appears as a poetically modeled state of inner listening in which the lyrical subject consciously restrains speech, recognizing the primacy of the Logos and the limits of human expression. In this perspective, silence becomes both an epistemological and ethical category that protects spiritual experience from rhetorical simplification.

The study **concludes** that catechetical lyric poetry can be understood as a distinct poetic model in which the text performs the function of inner spiritual guidance. Unlike didactic religious poetry, it does not communicate doctrinal knowledge directly but organizes the experience of faith through a poetically structured path of listening, doubt, prayer, silence, and existential choice. The proposed operational definition of catechetical lyric poetry allows the phenomenon to be conceptualized as a specific form of spiritual poetic discourse relevant for the analysis of contemporary Ukrainian literature and for interdisciplinary dialogue between literary studies, theology, and philosophy of culture.

Keywords: *catechetical lyric poetry, spiritual poetry, prayer, silence, Logos, apophatic tradition, lyrical subject, poetics.*

Вступ

Постановка проблеми. Сучасна українська духовна поезія дедалі виразніше відходить від риторично-декларативних форм релігійного письма, зосереджуючись на пережитті віри як внутрішнього екзистенційного процесу, що поєднує етичний, духовний і художній виміри. У цьому контексті *актуалізується* потреба точнішого понятійного апарату, який дозволив би описати тексти, де поетичне слово виконує не лише естетичну, а й формативну духовну функцію. Традиційне означення *духовна лірика* виявляється надто широким, тоді як поняття *релігійно-дидактичної поезії* – надто вузьким і методологічно недостатнім для характеристики ліричних текстів, що принципово уникають прямої повчальності.

До такого типу поетичного письма належить поезія Анни Поповчук. Її тексти не є ані віршованою проповіддю, що безпосередньо транслює релігійні настанови, ані суто медитативною лірикою, зосередженою на естетичному самозаглибленні. Натомість вони відкривають поетичний простір духовного досвіду, у якому слово набуває значення форми внутрішнього слухання і духовного пошуку. У такому поетичному середовищі читач не отримує готових настанов, а залучається до процесу роздуму, вибору та відповідального переживання власного духовного досвіду. Саме ця особливість дозволяє розглядати поетичну добірку Анни Поповчук як репрезентативний матеріал для теоретичного уточнення поняття катехитичної лірики.

Об'єкт дослідження – катехитична лірика як специфічна модель духовної поезії, а предмет – поетика та функціональна структура катехитичного дискурсу в добірці віршів Анни Поповчук, зокрема смислотворча роль мотиву тиші. Матеріалом дослідження слугує добірка поезій

авторки, що охоплює молитовні, медитативні та символічні тексти, а також рубаї.

Мета статті полягає в операціональній конкретизації поняття катехитичної лірики та в системному аналізі поезій Анни Поповчук як послідовних етапів духовного шляху. Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- визначити поетикальні маркери катехитичної лірики;
- здійснити функціонально-структурний аналіз добірки віршів;
- концептуалізувати мотив тиші, уточнивши його поетикальний статус і функції;
- зіставити результати аналізу з патристичною традицією, апофатичною поетикою та сучасними теоріями духовної поезії.

Наукова новизна. Поняття катехитичної лірики виводиться безпосередньо з текстоцентричного аналізу поетичного матеріалу і описується як поетикально та функціонально окреслена категорія. Запропонована дефініція дозволяє точніше визначити специфіку такого типу духовного письма, у якому поезія набуває формативного значення для внутрішнього духовного досвіду читача, не перетворюючись на проповідницький або дидактичний дискурс.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані у курсах сучасної української літератури, студіях духовної поезії та міждисциплінарних дослідженнях на перетині літературознавства й теології.

Методи дослідження

Методологічну основу дослідження становлять текстоцентричний підхід (*close reading*), поетикальний і

функціонально-структурний аналіз, а також герменевтична інтерпретація духовних мотивів у горизонті апофатичної традиції. Така методологічна перспектива дозволяє розглядати катехитичну лірику не лише як тематичний різновид релігійної поезії, а як окрему модель поетичного мовлення, зорієнтовану на формування духовного досвіду.

У світових студіях духовної та релігійної літератури поняття *catechetical* використовується переважно в описовому й функціональному значенні, позначаючи формативну роль художнього тексту в духовному досвіді, а не жанрову чи стилістичну класифікацію. У таких дослідженнях поезія часто осмислюється як форма духовної практики або як процес внутрішньої формації, однак без інституціоналізації відповідного літературознавчого терміна. Запропоноване у розвідці поняття катехитичної лірики має аналітичний характер і спрямоване на поетикальне уточнення цієї дослідницької інтуїції на матеріалі конкретної поетичної добірки.

У сучасному українському літературознавстві поняття катехитичної поезії (лірики) не має усталеного термінологічного статусу й практично не фігурує в наявних типологіях духовної або релігійної лірики. Тому запропоноване у статті означення запроваджується не як запозичення готової термінологічної моделі, а як аналітична категорія, виведена безпосередньо з текстоцентричного аналізу поетичної добірки. Йдеться про уточнення такого типу духовного письма, у якому поетичний текст виконує функцію внутрішнього духовного наставництва, формуючи досвід віри без апеляції до прямої дидактичної повчальності й не зводячись ані до суто молитовної, ані до медитативної лірики. У цьому значенні поняття катехитичної лірики пропонуємо як робочий термін, покликаний окреслити

специфічну поетикальну модель, актуальну для аналізу сучасної духовної поезії.

Результати і дискусії

Катехитичну лірику визначає передусім її функціональне спрямування. Її ключова ознака – процесуальність духовного досвіду. Поетичний текст моделює шлях такого досвіду: від внутрішнього покликання і слухання через сумнів, молитву та очищення слова – до його інкарнаційного втілення в екзистенційному досвіді. У цьому сенсі катехитична лірика виявляє спорідненість із духовною педагогікою, однак її формативний потенціал реалізується не через нормативні настанови, а через поетично організований досвід.

Важлива ознака катехитичної лірики – особливий статус ліричного суб'єкта. Він не виступає ні проповідником, ні авторитетним носієм істини, ні замкненим у собі медитантом. Ліричне «я» функціонує як свідок і співучасник духовного шляху, який водночас звернений до Трансцендентного і перебуває в діалозі з читачем. Саме ця двоспрямованість мовлення створює катехитичний вимір поетичного тексту, залучаючи адресата до процесу внутрішнього вибору та відповідальності.

Ще однією визначальною ознакою катехитичної лірики є вивіреність слова – його духовна зосередженість і аскетика. Поетичне мовлення усвідомлює власну межу й не претендує на вичерпне проголошення сакрального сенсу. У цьому контексті слово перебуває в постійному співвіднесенні з мовчанням і слуханням, що унеможливорює його автономізацію як суто естетичного знака. Саме в цій напрузі між словом і тишею формується апофатичний горизонт катехитичної лірики, який уберігає її як від риторичної декларативності, так і від спрощеного

моралізаторства. З одного боку, такі поезії орієнтовані на духовне формування читача, а з іншого, – принципово уникають нормативного викладу віровчення, прямої повчальності чи проповідницької інтонації. Саме ця спрямованість на духовне формування без дидактичного тиску потребує точнішого поетикального означення. Добірка віршів Анни Поповчук виступає показовим матеріалом для такого уточнення, оскільки її твори демонструють сталий комплекс інтонаційних, композиційних і смислових рішень, зорієнтованих на внутрішній духовний шлях, а не на зовнішню декларацію віри.

На основі аналізу добірки віршів Анни Поповчук пропонуємо розуміти катехитичну лірику як різновид духовної поезії, у якому ліричний текст набуває формативного значення для внутрішнього духовного досвіду, формуючи через поетично змодельований шлях слухання, сумніву, молитви, тиші та екзистенційного вибору не знання про віру, а досвід віри. Принципово важливо, що в запропонованому визначенні акцент перенесено з тематичного рівня (наявності сакральної лексики чи біблійних алюзій) на функціонально-процесуальний вимір. Катехитичність полягає не в повідомленні істини, а в організації досвіду її поступового і внутрішнього прийняття.

Отже, катехитичну лірику доцільно розглядати як поетикальну модель духовного письма, у якій поезія виконує формативну функцію не через пряму дидактику, а через поетично організований внутрішній досвід читача. Такий підхід дозволяє чітко відмежувати катехитичну лірику від суміжних форм духовної поезії та створює

методологічні передумови для її подальшого аналізу на рівні композиції, образної системи й ключових мотивів.

Аналіз добірки віршів Анни Поповчук дозволяє виокремити цілісну систему поетикальних ознак, які в сукупності формують специфіку катехитичної лірики як особливої моделі духовного письма.

У поезіях Анни Поповчук духовний досвід не подається як завершений стан чи досягнута повнота. Ліричний суб'єкт постійно перебуває в русі: слухає, вагається, звертається, зупиняється, знову шукає. Поетичні тексти відображають динаміку становлення віри, яка постає як тривалий і внутрішньо напружений процес. Саме ця принципова незавершеність відрізняє катехитичну лірику від дидактичної, зорієнтованої на підсумкове твердження.

Катехитична лірика ґрунтується на подвійному векторі звертання – до Бога і водночас до читача, який залучається до цього звертання як співучасник. Така адресація формує ефект співприсутності та унеможливорює позицію зовнішнього повчального мовця, перетворюючи читання на спільний духовний процес. Ліричний суб'єкт у цих текстах не виступає носієм завершеного знання. Навпаки, він часто перебуває у стані духовної потреби, сумніву і вразливості. Саме така екзистенційна відкритість формує катехитичну передумову мовлення, адже духовне навчання можливе лише через усвідомлення власної невідосконаленості та готовності до внутрішнього слухання.

Одна з ключових ознак катехитичної лірики – визнання меж слова. Поезія не прагне повністю вербалізувати духовний досвід; вона послідовно підводить мовлення до межі, де необхідною стає тиша. У цьому контексті тиша функціонує як активний смислотворчий

чинник, що структурує слово й окреслює апофатичний горизонт поетичного висловлювання.

Духовний досвід у поезіях Анни Поповчук не відривається від тілесності та матеріального світу. Образи глини, дихання, світла, нічного простору й дороги засвідчують інкарнаційний принцип катехитичної лірики. Віра виявляється в тісному зв'язку з реальністю і втілюється в ній, набуваючи форми прожитого досвіду.

Після операціональної конкретизації поняття катехитичної лірики та виокремлення її поетикальних маркерів постає потреба розглянути добірку поезій Анни Поповчук у системній перспективі. Такий підхід передбачає виявлення функціонально-структурної логіки, що організує добірку як цілісну модель духовного шляху.

Системне прочитання у цьому контексті передбачає розгляд поезій крізь призму катехитичних функцій, що реалізуються в окремих текстах або їхніх групах. Кожен вірш розглядається як етап або момент внутрішнього духовного руху, що несе визначене смислове й формативне навантаження. У сукупності ці етапи утворюють внутрішньо впорядковану структуру, у межах якої духовний досвід постає як такий, що поступово формується, без попереднього декларативного утвердження. Такий підхід дозволяє побачити добірку Анни Поповчук як поетичну реалізацію катехитичного шляху, де тексти перебувають у взаємозв'язку та взаємному доповненні, формуючи цілісну систему медитативних смислів. Саме системність організації корпусу забезпечує катехитичний ефект, завдяки чому читач включається у процес читання, що має внутрішню логіку становлення – від первинного слухання до інтеграції духовного досвіду в екзистенційну реальність.

Початкову ланку катехитичного шляху становлять вірші, у яких домінує мотив покликання, ще не оформленого як розгорнутий діалог, але вже відчутного як внутрішній імпульс і знак присутності. До цієї групи належать, зокрема, вірші «Вишній глас», «Промінь світла», «Не йди...», функціонально зорієнтовані на пробудження готовності до слухання. Бог у них не постає як той, хто навчає або пояснює. Радше це присутність, що дає про себе знати через голос, світло, застереження, інтонаційний поклик. Поетичне мовлення фіксує стан внутрішньої настороженості, напруження й відкритості, коли відповідь ще не дана, але вже очікується.

Принципово важливо, що ці тексти уникають завершених тверджень і нормативних формулювань. Їхній синтаксис часто має запитальний, умовний або імпліцитний характер, а ключові образи не розшифровуються і не коментуються. Така поетика відповідає першому етапові катехизи, який полягає не в передаванні знань, а в актуалізації духовної чутливості.

Вірш «Вишній глас» репрезентує початкову фазу катехитичного шляху – стан внутрішнього покликання, що ще не оформлюється як діалог, але вже переживається як екзистенційний виклик. Текст відкривається епіграфом (*«Треба по краплині видушувати з себе раба...»*) (Поповчук, 2022: 68), який задає смисловий горизонт вірша, проте не зводиться до прямої дидактичної настанови. Епіграф функціонує як внутрішній імпульс, як передумова напруженого запитування, що розгортається в основному тексті.

Ліричний суб'єкт у цих текстах постає в ситуації несвободи, що осмислюється як конкретний екзистенційний стан буття: *«Коли ти раб – доводиться*

служити» (Поповчук, 2022: 68). Рабство в цьому контексті формується як духовна залежність, що позбавляє людину власного голосу й вибору. Формула *«За повною платить – коли / чужий»* (Поповчук, 2022: 68) підкреслює відчуження і втрату суб'єктності, у якій служіння стає примусовим і безіменним. Образи катастрофічної реальності (*«Летять – летять з небес / метеорити...»*) (Поповчук, 2022: 68) фіксують стан загрози й внутрішнього хаосу, який супроводжується афективними реакціями: *«І страх, і жаль... біда... хоч вовком вий»* (Поповчук, 2022: 68). Показово, що поетичне мовлення не намагається раціоналізувати цей стан. Уривчастість переліку підкреслюють розірваність і незавершеність досвіду.

Кульмінаційний момент тексту реалізується у серії риторичних запитань: *«А як же воля? А немертне: “Жити...”?»* (Поповчук, 2022: 68). Запитання не отримують відповіді, однак саме вони формують простір первинного слухання. Ліричний суб'єкт звертається до істини в стані крайньої напруги й потреби. Формула *«До кого ж: “Сталось!”»* (Поповчук, 2022: 68) фіксує момент звертання, що ще не має адресата, але вже виходить за межі замкненого мовлення.

Власне «Вишній Глас» сприймається як звучання, що виявляє знак присутності: *«Вишній Глас звучить?!»* (Поповчук, 2022: 68). Показово промовляє питальна інтонація фіналу, яка принципово відрізняє цей текст від дидактичної релігійної поезії. Глас окреслюється як можливість, що може бути почута за умови внутрішньої готовності без нав'язування відповіді.

Отже, «Вишній глас» реалізує перший етап катехитичного шляху – пробудження духовної чутливості. Поезія вибудовує досвід слухання, у якому свобода, життя і

відповідальність постають як відкриті екзистенційні питання.

Початкову фазу катехитичного шляху продовжує вірш «Промінь світла», зсуваючи акцент із пасивного слухання до активного звернення. Якщо у «Вишньому гласі» покликання лише означається як можливість почути, то тут воно набуває форми прямої, але гранично стриманої молитви-прохання: *«О, Промене Світла, до мене зійди! / Дорогу життєву скоріш освіти!»* (Поповчук, 2023: 79). Промінь світла постає як мінімальний орієнтир, що дозволяє рухатися в темряві.

Катехитичний характер тексту виявляється насамперед у характері прохання. Ліричний суб'єкт дистанціюється від апеляції до чудес і зовнішніх атрибутів сакрального (*«Не треба ні почту гучного, ні сліз»*) (Поповчук, 2023: 79), спрямовуючи увагу на внутрішній вимір досвіду: *«Лиш спокій душевний аби ти приніс!»* (Поповчук, 2023: 79). У цьому контексті світло набуває значення умови внутрішньої рівноваги та витривалості в щоденному змаганні з «імлою».

Важливим є й образ адресата звернення: *«Архангеле-спас, / О, Чамуїле, вогонь Твій – для нас!»* (Поповчук, 2023: 79). Називання імені архангела зберігає напруженість пошуку й водночас конкретизує надію, не гарантуючи відповіді. Світло з'являється як те, що викликається й очікується, залишаючись відкритою можливістю. Саме така структура прохання відповідає катехитичному принципу, відповідно до якого текст навчає не отримувати світло, а шукати його.

Ще один варіант початкового катехитичного досвіду репрезентує вірш «Не йди...» – момент застереження і внутрішнього вибору. Покликання постає тут як напружене

співвідношення між зовнішньою нормативністю та внутрішнім слухом. Повторювана формула «Не йди!» виконує функцію знака внутрішнього спротиву усталеним моделям правильності.

Ліричний суб'єкт усвідомлює тиск зовнішнього «як треба»: *«Не йшла, щоб все / було “як треба”»* (Поповчук, 2023: 77). Лапки дистанціюють цю формулу від власного голосу поезії. «Поважні голоси», «Аліллуйя», піднесена релігійна риторика не заперечуються прямо, але виявляються недостатніми для справжнього духовного вибору. Вони звучать «вище неба», проте не збігаються зі внутрішнім покликанням.

Кульмінацією тексту стає розмежування двох просторів: *«Для вас – земне, для мене ближче – небо»* (Поповчук, 2023: 77). Цей жест виражає відповідальність за власний шлях і внутрішню позицію суб'єкта. Катехитичний сенс вірша полягає в тому, що вибір здійснюється у тиші внутрішнього слухання, поза логікою нав'язування чи раціонального доведення, всупереч колективному тискові.

Отже, вірш «Не йди...» завершує початкову фазу катехитичного шляху, переводячи покликання з рівня знака і прохання на рівень екзистенційного рішення. Поезія утримується від проголошення правильності певного вибору й водночас показує, що справжня духовна відповідь можлива лише тоді, коли суб'єкт готовий залишитися наодинці зі своїм слухом і відповідальністю.

Загалом вірші «Вишній глас», «Промінь світла» та «Не йди...» формують цілісну модель першого етапу катехитичного шляху. Вони послідовно вибудовують рух від слухання – через знак і прохання – до внутрішнього вибору. Жоден із текстів не містить завершеного віровчального твердження, натомість усі вони організують

досвід духовної відкритості, що є необхідною передумовою подальшого поглиблення.

Наступний етап катехитичного шляху в поезії Анни Поповчук пов'язаний зі внутрішнім випробуванням віри. Після покликання, знака і первинного вибору духовний досвід переходить у фазу напруженого самотпостереження, де віра має бути перевірена в умовах сумніву, внутрішньої боротьби й екзистенційної невпевненості. Саме цей етап поезія послідовно осмислює як боротьбу з «імлою» – і зовнішньою, і передусім внутрішньою.

Показово, що ця фаза відкривається афірмативними самовизначеннями: *«Я – плід любові та дитя свободи»* (Поповчук, 2022: 68). Однак вони не функціонують як завершені декларації, а радше слугують рефлексивними опорами у процесі духовного самоствердження, що відбувається на тлі неспокою й потреби очищення (*«Очистять нас усіх неспинні води...»*) (Поповчук, 2022: 68). Віра тут мислиться як рух і відповідальність, ліричний суб'єкт *«несе Слово»*, водночас фіксує *«тихі невловимості чекання»* (Поповчук, 2022: 68). Саме поєднання впевненості й очікування маркує напруженість катехитичного досвіду на цьому етапі.

Вірш «Трансерфінг» переводить цю напругу з рівня самоутвердження на рівень самоперевірки. Образ *«маленької хатини»*, в якій ліричний суб'єкт (*«талановита людина / і суперздібне дитя»*) здивовано бачить себе, формує простір внутрішньої зупинки й дистанціювання від болю: *«Вже не страждаю й не плачу – / давно забуто про біль»* (Поповчук, 2024). Однак це не означає гармонійної стабільності. Навпаки, вірш завершується прямим екзистенційним питанням: *«Чи так я, Отче, живу?»* (Поповчук, 2024). Воно не передбачає готової відповіді й

виконує катехитичну функцію духовної чесності. У цьому контексті сумнів набуває значення внутрішнього контролю віри й виступає необхідним етапом дорослішання свободи.

Рубаї з циклу «Відлуння серця» загострюють цей вимір, переводячи його у форму максимально зосередженої внутрішньої рефлексії. Коротка строфічна форма структурує мовлення, усуває риторичні надлишки й наближає висловлювання до духовного афоризму. Уже в перших рубаях звучить мотив подяки та довіри: *«Тобі я дякую, мій Господи...»* (Поповчук, 2024). Однак далі ця впевненість послідовно випробовується через вимогу правдивої саморефлексії (*«От зараз ти сідай і розкажи / Про всі найтонші порухи душі»*) (Поповчук, 2024), через напругу між внутрішнім і зовнішнім (*«Блаженна, кажуть, простота...»*) (Поповчук, 2024), а також через критичне осмислення слова як потенційного ярма (*«Життя прожите не дарма, / Якщо у ньому слів нема...»*) (Поповчук, 2024). У такий спосіб «імла» набуває етичного виміру, бо це не лише сумнів, а й спокуса пустопорожнього мовлення.

Кульмінаційним жестом цього етапу стало прохання, в якому сумнів і молитва сходяться в одному смисловому полі: *«Дай, Господи, побути вдвох у тиші...»* (Поповчук, 2024). Воно фіксує момент, коли внутрішня боротьба вже не може бути розв'язана дискурсивно, і саме тоді тиша постає як необхідна умова подальшого руху, але не як утеча від світу, а як практика очищення внутрішнього слуху.

У композиції добірки поезій Анни Поповчук молитовні тексти становлять центральну ланку катехитичного шляху, у межах якої духовний досвід переходить від сумніву і внутрішньої боротьби до зосередженого звернення та внутрішнього впорядкування. Саме тут поетичне мовлення набуває найбільшої прозорості

й водночас найвищого ступеня етичної відповідальності, оскільки звернення до Бога перестає бути імпліцитним і стає експліцитно артикульованим.

Вірш «Моя молитва» репрезентує класичну форму особистого молитовного звернення, однак його поетика принципово уникає декларативності. Формула «*Небесний Отче, я – Твоє дитя*» (Поповчук, 2023: 77) розкриває екзистенційну позицію довіри, з якої вибудовується подальше мовлення. Прохання ліричного суб'єкта спрямовані передусім на формування внутрішньої етичної постави: «*Дай з розумом прожити це життя*» (Поповчук, 2023: 77), «*навчи любити ворогів – без зла*» (Поповчук, 2023: 77). Отож молитва виконує катехитичну функцію внутрішнього налаштування, не переходячи у моралізаторський дискурс і не підміняючи поетичне мовлення нормативною настановою.

Особливо показовою видається апеляція «О, Авва, Отче», що вводить інтимний біблійний регістр і водночас скасовує ієрархічну дистанцію між ліричним суб'єктом і Трансцендентним. У цьому тексті молитва набуває значення повсякденної духовної практики, що рятує «*із прірви забуття*» (Поповчук, 2023: 77), тобто з небезпеки втрати внутрішнього слуху та смислової орієнтації.

Вірш «Осанна» розширює молитовний досвід, поєднуючи особисте звернення з колективним виміром. Образ «*важкої торби на плечі*» і «*безсонних довгокрилих ночей*» (Поповчук, 2023: 77) фіксує екзистенційну втому суб'єкта, який молиться не з позиції тріумфу, а з позиції вразливості. Мотив мовчання янгола («*янгол наш зморився і мовчить*», (Поповчук, 2023: 77) позначає межу вербальної молитви й готує перехід до тиші як структурно необхідного елементу подальшого духовного руху.

Контраст між інтенсивною молитвою і «сплячим» людством, що *«співає в храмах вічне: “Аліллуйя”»* (Поповчук, 2023: 77), не має полемічного або викривального спрямування. Поезія не заперечує ритуал, але виявляє його ризик формалізації, тобто втрати внутрішньої участі. Саме тому вигук *«Осанна, Отче – вічний Твій Завіт!»* (Поповчук, 2023: 77) набуває значення персоналізованого акту підтвердження зв'язку з Трансцендентним.

Вірш «Мантра» радикально мінімізує мовлення, зводячи молитву до кількох імперативних формул. Тут молитва остаточно перестає бути дискурсом і розкривається як внутрішня практика очищення, що безпосередньо готує апофатичний вимір подальших текстів:

Очисти серце –

Впусти у свідомість

ДОБРО (Поповчук, 2024).

Завершальну фазу функціонально-структурної організації добірки Анни Поповчук становлять поезії, у яких катехитичний шлях переходить у площину апофатично-символічного поглиблення. На цьому етапі духовний досвід уже не формулюється ані у формі сумніву, ані у формі прохальної молитви, а розкривається як зосереджене перебування в присутності, де слово дедалі більше поступається мовчазному спогляданню.

У вірші «Світло і Логос» поетичний простір організовано як єдність мінімальних знаків смислової присутності (*«ніч і тиша, аркуш і перо»*, *«вогонь свічок – і той, що не загасне»*), які не потребують експлікації або раціонального тлумачення. Ліричне мовлення фіксує стан гармонійної співприсутності, у якому слово приймається як дар. Показово, що Логос у цьому тексті діє імпліцитно – «в

думках, ідеях та піснях», благословляючи й не потребуючи прямого проголошення чи пояснення. Отож катехитичний принцип тут реалізується через довіру до первинності смислу, що передусе мовленню.

Вірш «Печатка тиші» поглиблює цей досвід, переводячи його у простір радикального мовчання. Поетичний світ насичений символами природи, саду, ночі, місяця, однак жоден із них не функціонує в алегоричному або дидактичному режимі. Навпаки, текст послідовно знімає потребу пояснення, підводячи мовлення до межі, де *«не треба слів»*. Ключовим виступає образ мовчання, що не означає порожнечі, а мислиться як активна смислотворча сила, здатна *«класти печать»* на слово. Саме тут окреслюється апофатичний горизонт поезики, який буде докладно розглянуто далі.

У вірші «Ніжність янгола» апофатичне поглиблення набуває чуттєво-онтологічного виміру. Дотик, тиша, світло свічі, присутність янгола функціонують як знаки близькості, що не підлягають вербалізації. Ліричне мовлення спрямоване на засвідчення незворотності пережитого досвіду: *«Хто доторкнувся до вічності речей – / той не забуде»* (Поповчук, 2026: 16). Катехитичний ефект цього тексту виявляється у підтвердженні досвіду, який, будучи прийнятим у тиші, набуває незворотності й виходить за межі можливості ревізії.

Загалом апофатично-символічні тексти поглиблення завершують функціонально-структурний аналіз добірки поезій Анни Поповчук. Вони показують, що катехитичний шлях у цій поезії не має характеру фінальної декларації або доктринального підсумку. Його кульмінацією стає мовчазне перебування в смислі, де слово не зникає, але свідомо визнає власну межу. Саме цей досвід готує перехід

до спеціального осмислення мотиву тиші як центрального поетикального принципу катехитичної лірики.

Завершальний етап катехитичного шляху в поезії Анни Поповчук складають тексти, у яких духовний досвід проходить інкарнаційну інтеграцію – повернення до матеріального світу, часу й людської взаємності. Після апофатичного поглиблення і мовчазного споглядання поезія повертається до конкретності буття, проте вже в оновленому екзистенційному вияві.

Вірш «Молитва в глині» символічно поєднує стихії води й землі, надаючи духовному досвіду тілесно-практичної форми. Образи рік («Тигр», «Євфрат»), глини, рук, берега формують інкарнаційний простір, у якому віра перестає бути лише внутрішньо переживаною і перетворюється на практику відповідальної дії. Промовиста формула «руки в глині» водночас позначає працю, відповідальність і участь людини в Божому творенні. Слово у цьому тексті не зникає, але *«вода крізь пам'ять понесе слова»*, тобто духовний сенс інтегрується в плин часу й історії. Важливу роль у цьому тексті відіграє мотив творення і закону: *«Закон дав голос, образ – дав людині / Творець»*. Тут катехитичний шлях доходить до точки, де віра усвідомлюється як здатність до відповідального творення – *«берег зводити найперше наказав»*. Духовний досвід перестає бути суто інтимним і набуває соціально-етичного виміру, не втрачаючи при цьому своєї внутрішньої спрямованості.

Завершує поетичну добірку Анни Поповчук у тональності надії й динамічного руху вірш «Під ластовинням небес». Образи зими, паморозі, зневіри співіснують із мотивами світла, доріг і крил. Показово, що поезія, не заперечуючи труднощів і «злиднів», утверджує

активну екзистенційну позицію: *«Не дамо опустити нам руки»*. Катехитичний сенс цього тексту полягає у відмові від пасивного очікування. Віра відкривається тут як джерело дії, руху й відкритості до майбутнього. Фінальні образи *«доріг»*, *«крил»* і *«весни»* символізують не втечу від реальності, а готовність жити в ній з оновленим внутрішнім горизонтом. У завершальних текстах корпусу катехитичний шлях постає відкритим у перспективу життя, де духовний досвід продовжується в часі.

У сукупності інкарнаційні та завершальні поезії підтверджують, що катехитична лірика Анни Поповчук – то не замкнена духовна система. Її поетика спрямована на інтеграцію віри у повсякденність, працю, спільність і надію. Саме цей принцип інкарнаційної завершеності дозволяє розглядати добірку поезій як цілісну модель духовного шляху, що переходить від покликання й сумніву до тиші, а від тиші – до життя.

Функціонально-структурний аналіз дозволяє тлумачити добірку поезії Анни Поповчук як цілісну поетичну модель катехитичного шляху, що розгортається через послідовні, внутрішньо пов'язані етапи: покликання і слухання, сумнів і переживання межі, молитву як духовну практику, апофатичне поглиблення та інкарнаційну інтеграцію досвіду. У цій структурі жоден із текстів не функціонує автономно. Кожен вірш або група віршів виконує чітко окреслену катехитичну функцію, беручи участь у формуванні цілісного духовного руху.

Принципово важливо, що катехитичність у поезії Анни Поповчук сприймається як структурно-поетикальний принцип, який організує корпус на рівні композиції, інтонації та смислової динаміки. Саме завдяки цьому поетичний текст репрезентує духовний досвід і, головне,

залучає читача до процесу його поступового проживання. Особливу роль у забезпеченні внутрішньої єдності цієї структури відіграє мотив тиші, який пронизує всі етапи катехитичного шляху від первинного слухання до інкарнаційного повернення в реальність. Тиша функціонує як межа й умова поетичного мовлення, дисциплінуючи слово та відкриваючи простір апофатичного досвіду.

Функціонально-структурний аналіз добірки поезій Анни Поповчук засвідчує, що катехитичний шлях у цій ліриці не завершується ані декларативним утвердженням віри, ані естетизованим спогляданням сакрального. Його внутрішню вісь становить рух до тиші й через тишу, яка супроводжує всі етапи духовного становлення від первинного слухання до інкарнаційного повернення в реальність.

На початкових етапах тиша функціонує як умова слухання й відкритості, що передує слову; в текстах сумніву – як простір самоперевірки та межі мовлення; у молитовному ядрі – як форма внутрішнього зосередження, що очищує прохання від риторичності; в апофатично-символічних текстах – як активний спосіб перебування в присутності, де слово визнає власну недостатність; у завершальних інкарнаційних віршах – як збережений внутрішній вимір, що дозволяє духовному досвіду не розчинитися в повсякденності.

Отже, мотив тиші в поезії Анни Поповчук не виступає локальним образним елементом чи стилістичним прийомом, він виконує інтегративну поетикальну функцію, організуючи смислову динаміку добірки та забезпечуючи його внутрішню єдність. Саме тому наш подальший аналіз закономірно зосереджується на концептуалізації тиші як центрального поетикального принципу катехитичної

лірики, що поєднує етичну відповідальність слова, апофатичну відкритість і педагогіку духовного досвіду.

Серед окреслених поетикальних маркерів саме мотив тиші виявляється концептуально центральним і структурно інтегровальним. Він поєднує процесуальність духовного досвіду, етичну відповідальність мовлення та апофатичну відкритість, визначаючи межі й умови можливості слова в катехитичній поезії

Важливо наголосити, що тиша в цій поезії функціонує як первинний поетикальний принцип, що організовує внутрішню логіку тексту, регулює інтонацію висловлювання та визначає характер духовної взаємодії між ліричним суб'єктом і Трансцендентним. Саме через тишу поетичне мовлення звільняється від риторичної самодостатності й набуває катехитичної спрямованості. У цьому сенсі мотив тиші не може бути розглянутий виключно в тематичному або образному вимірі. Йдеться про поетично змодельований стан внутрішнього слуху, у якому слово виникає як відповідь, а не як ініціатива, і зберігає постійну напруженість відповідальності перед смыслом. Тиша, отже, постає не запереченням мовлення, а його умовою – простором, у якому слово проходить етичну й духовну перевірку. Саме з огляду на цю функціональну багатовимірність мотив тиші потребує окремого, спеціально зосередженого аналізу й надалі розглядається як поетикальна категорія, катехитична умова духовного навчання та апофатичний спосіб упорядкування поетичного мовлення в ліриці Анни Поповчук. У добірці віршів поетеси мотив тиші не виконує допоміжної чи декоративної функції й не зводиться ані до емоційного стану, ані до психологічної паузи чи медитативного тла, а відкривається як чинник, що визначає внутрішню логіку мовлення, окреслює межі слова

та формує специфіку катехитичного впливу лірики. Принципово важливо, що тиша в цих текстах не є антиподом слова: вона не заперечує мовлення, а передусім йому та супроводжує його, визначаючи спосіб і міру висловлювання. Саме тому тиша не може бути редукована до суто психологічного або емоційного чинника, вона має структурний статус і впливає на організацію інтонації, ритму та композиційної логіки тексту.

Тиша виявляє себе насамперед через обмеження мовлення. Поетичний суб'єкт уникає розгорнутих декларацій, завершених формул і риторично підкреслених істин. Слово тут не прагне самоствердитися як остаточне, а навпаки, воно постійно співвідноситься з тим, що не може бути висловлене повністю. У такому співвіднесенні тиша постає не як пауза між словами, а як простір, у межах якого слово взагалі стає можливим. Важливою ознакою цієї поетики є її наскрізна присутність: тиша пронизує весь корпус текстів, не обмежуючись окремими тематичними фрагментами. Вона присутня як інтонаційний принцип у стриманості вислову, у перевазі простих синтаксичних конструкцій, у схильності до лаконічних формул і недомовленостей. Така поетика створює ефект внутрішньої зосередженості, у якій читач не отримує готового смислу, а залучається до процесу слухання.

У цьому сенсі тиша постає як форма активної мовної стриманості. Ліричний суб'єкт свідомо утримується від надлишкового висловлювання, визнаючи межу між людським словом і словом, що передусім будь-якій артикуляції. Така стриманість має естетичний та катехитичний характер і формує навички слухання як базову умову духовного навчання.

На підставі аналізу поетичної добірки Анни Поповчук пропонується таке визначення: *тиша – це поетично змодельований стан внутрішнього слуху, у якому ліричний суб'єкт свідомо обмежує власне мовлення, визнаючи первинність слова, що йому передує, і тим самим створює умову для духовного навчання.*

Таке розуміння тиші впливає з поетичних рішень, у яких мовлення послідовно підводиться до межі й зупиняється не через брак сенсу, а через відповідальність перед ним. Показовим у цьому контексті є образ «печатки тиші», який поєднує семантику завершення й охорони, внаслідок чого слово проходить внутрішню етичну й духовну перевірку.

Запропоноване операціональне визначення дозволяє розглядати тишу не як метафоричний образ і не як стилістичний прийом, а як функціонально необхідний компонент катехитичної поезики. Тиша виконує роль внутрішнього регулятора мовлення, визначаючи, *коли* слово можливе і *яким* воно може бути без втрати етичної й духовної валідності.

Катехитична функція поезії Анни Поповчук ґрунтується на принципі слухання, який передбачає попереднє обмеження мовлення. Духовне навчання в цій ліриці не починається з проголошення істини, а з очищення простору слова від риторичної надмірності та фальші. Саме тому тиша сприймається не як наслідок катехитичного процесу, а як його передумова.

У вірші «Печатка тиші»¹ ця установка артикульована з максимальною поетичною чіткістю. Уже перша строфа

¹ Вірші «Печатка тиші», «Світло і Логос», «Молитва в глині» і «Під ластовинням небес» аналізуються і цитуються за надісланим авторкою рукописом.

фіксує кризу мовлення як етичну проблему: *«Так мало щирих, правих слів, огроми – фальш-паламарщини»*. Йдеться про девальвацію слова, спричинену риторичною підміною істини. Мовлення, позбавлене внутрішньої відповідальності, втрачає здатність бути носієм смислу й перетворюється на «фальш-паламарщину», тобто на імітацію сакрального.

Подальший рух тексту спрямований у простір слухання й мовчазної присутності. Образ *«саду, що німив»* і формула *«кожен віддих – шепіт свистий»* означають світ, у якому сенс не проголошується, а вчувається. У такому контексті тиша постає як форма духовної уважності, що передує будь-якому слову. Кульмінація вірша розкривається у фінальній строфі: *«...Не треба слів – мовчання перст / кладе печать на місце мови»*. Тиша тут не означає відсутність смислу. Навпаки, вона функціонує як активний регулятив мовлення, який *«кладе печать»*, тобто встановлює межу, за якою слово має або замовкнути, або очиститися. Саме в цьому жесті тиша набуває катехитичної функції: вона не замінює навчання, а робить його можливим, відсіюючи фальш і готуючи простір для правдивого слова.

Завершальне запитання *«З ким, окрім Нього, знайдеш слово?»* підкреслює, що істинне мовлення можливе лише після цього акту мовчазної перевірки. Отже, тиша в поезії Анни Поповчук виконує роль катехитичного фільтра, через який проходить поетичне слово, перш ніж воно може бути прийняте як етично й духовно значуще.

У поезії Анни Поповчук тиша чітко маркує межу між художнім мовленням і молитвою. Поетичний текст не прагне ані замінити молитву, ані стилізувати її у формі естетизованого дискурсу. Навпаки, він послідовно

підводить слово до моменту, коли мовлення має зупинитися, поступаючись внутрішньому зверненню. Це особливо виразно виявляється в молитовних текстах, де поетичне мовлення свідомо мінімізується. Звертання до Бога не розгортаються у риторичні конструкції, вони зосереджуються на базових екзистенційних актах: проханні, довірі, очікуванні, внутрішній готовності. Слово тут не вибудовує аргументацію і не прагне переконати, а лише фіксує стан присутності.

У такому контексті молитва постає як подія тиші, в якій слово має допоміжний, обмежений статус. Поезія доходить до межі, за якою починається інше – не поетичне і не дискурсивне, а глибоко смислове. Саме ця межа принципово важлива для катехитичної поетики, адже вона не дозволяє художньому слову узурпувати простір молитви.

Отож тиша в поезії Анни Поповчук виконує розмежувальну функцію: вона не руйнує поетичне мовлення, вона окреслює його компетенцію, захищаючи духовний досвід від підміни естетичною самодостатністю. Поезія залишається шляхом до молитви, але не привласнює її, визнаючи момент, у якому слово повинно замовкнути. У катехитичній перспективі це означає, що навчання віри відбувається не через множення слів, а через формування здатності зупинитися перед Трансцендентним. Саме тиша гарантує цю межу і забезпечує коректне співвідношення поезії та молитви в структурі духовного досвіду.

Мотив тиші в катехитичній ліриці Анни Поповчук органічно співвідноситься з апофатичною традицією, у межах якої істина пізнається не через означення, а через визнання межі мовлення. Поетика тиші в цих текстах має попри психологічне ще й епістемологічне значення: вона

визначає спосіб наближення до смислу, який не підлягає повному вербальному освоєнню.

У поезіях Анни Поповчук Трансцендентне, як правило, не описується і не означається безпосередньо. Замість прямого називання функціонують непрямі образи та знаки присутності: світло, дотик, тиша, внутрішній слух, зупинка мовлення. Важливо, що ці образи не утворюють замкненої символічної системи з фіксованими значеннями, а радше вказують на межу, за якою поетичне слово свідомо відмовляється від пояснення. Показовою в цьому сенсі видається поетика вірша «Печатка тиші», у якому мовлення доходить до моменту принципового самозняття. Жест *«печаті тиші»* означає не відсутність смислу, а його охорону. При цьому слово не зникає, але визнає власну неспроможність адекватно охопити пережите й добровільно поступається мовчазній присутності. У такому контексті апофатичність не виступає богословською доктриною, перенесеною в поезію, а способом поетичного мислення, реалізуючись через стриманість, мінімалізм, зняття риторичної надмірності, через відмову від іменування там, де ім'я могло би зруйнувати досвід присутності. Тиша стає формою знання, у якій істина не формулюється, а переживається. Тож апофатичний вимір мотиву тиші в катехитичній ліриці Анни Поповчук полягає не в запереченні слова, а в його етичному й пізнавальному самообмеженні. Тиша захищає духовний досвід від спрощення й забезпечує відкритість смислу, який не може бути вичерпаний жодним висловлюванням.

Окремого наголосу потребує етичний вимір мотиву тиші. У поезії Анни Поповчук тиша виконує функцію дисципліни слова. Вона не дозволяє мовленню бути самозакоханим, гучним або риторично надлишковим.

Поетичний вислів тут постійно співвідноситься з межею допустимого, усвідомлюючи власну відповідальність перед духовним досвідом, якого він торкається, але не привласнює.

Показово, що в багатьох текстах слово *тиша* взагалі не назване. Її присутність відчувається опосередковано через ритмічні зупинки, паузи, синтаксичну стриманість, відмову від експресивного нагромадження образів. Така поетика, не демонструючи мовчання, практикує його на рівні форми. Внаслідок цього мотив тиші функціонує як структурний принцип тексту, що визначає його інтонацію, темп і загальний етичний тон. У цьому сенсі тиша виступає запобіжником риторизації духовного досвіду. Поетичне мовлення залишається стриманим, уважним і внутрішньо зосередженим, що є важливою умовою катехитичного впливу лірики, зорієнтованої не на переконання, а на формування відповідального слухання.

У поезії Анни Поповчук мотив тиші виконує кілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, створює умову катехитичного навчання як процесу слухання і прийняття. По-друге, окреслює межу між поезією і молитвою, не ототожнюючи їх і не зводячи одну до іншої. По-третє, реалізує апофатичний принцип пізнання, заснований на визнанні межі мовлення. По-четверте, дисциплінує поетичне слово етично й духовно, запобігаючи його риторичній самодостатності.

Загалом ці функції дозволяють розглядати тишу як інтегративний центр катехитичної поетики, через який взаємодіють інші ключові мотиви: молитви, слова, світла, сумніву та інкарнації. Саме ця роль тиші забезпечує внутрішню цілісність поетичного корпусу й логічно готує перехід до теоретичного узагальнення, у якому катехитична

лірика осмислюється в ширшому контексті патристичної традиції, апофатичної поетики та сучасних студій духовної поезії.

Отже, аналіз мотиву тиші засвідчує, що в поезії Анни Поповчук йдеться не про окремий образ або стилістичний прийом, а про структурний поетикальний принцип, який організує катехитичну лірику на рівні мовлення, інтонації та смислової динаміки. Тиша постає як умова духовного навчання, межа поетичного слова й водночас як етичний регулятор мовлення, що забезпечує відповідальне співвідношення між словом і пережитим досвідом віри.

Виявлена поетикальна модель потребує виходу за межі внутрішнього аналізу корпусу й зіставлення зі ширшими інтелектуальними традиціями, у межах яких осмислюються проблеми слова, мовчання та духовної формації. Саме тому далі наші спостереження присвячені теоретичному узагальненню катехитичної лірики в контексті патристичного розуміння слова, апофатичної поетики та сучасних студій духовної поезії. Таке зіставлення дозволяє уточнити статус катехитичної лірики як поетикальної моделі й окреслити її місце в сучасному літературному процесі.

Результати функціонально-структурного аналізу корпусу віршів Анни Поповчук дозволяють зіставити виявлені поетикальні закономірності з патристичним розумінням слова як етично відповідального акту, підпорядкованого істині, що передує людському мовленню. У патристичній традиції слово не постає нейтральним інструментом комунікації, воно має формативний характер і здатне як сприяти духовному зростанню, так і деформувати досвід віри.

У поезії Анни Поповчук ця установка реалізується поетичними засобами. Ліричний суб'єкт не посідає позиції «того, хто знає», і не прагне вербалізувати Трансцендентне у формі завершених тверджень. Навпаки, поетичне слово постійно проходить внутрішню перевірку тишею, сумнівом і слуханням. У такому контексті катехитична лірика сприймається як форма поетично змодельованої духовної формації, у якій навчання здійснюється не через виклад доктрини, а через дисципліну мовлення та поступове дозрівання досвіду.

Ключовий для поезії Анни Поповчук мотив тиші набуває повної теоретичної виразності з погляду апофатичної традиції. В апофатиці істина не скасовується мовчанням, а оберігається від редукції та спрощення. Відмова від означення тут виявляється не як заперечення пізнання, а як спосіб зберегти його відкритість і незамкненість.

Поетика Анни Поповчук реалізує цей принцип не декларативно, а структурно. Тиша функціонує як межа, що не дозволяє слову узурпувати сенс. Поетичне мовлення не прагне назвати трансцендентне «остаточно», а послідовно визнає обмеженість будь-якого означення. Саме тому апофатичність у цій ліриці має не богословський, а епістемологічно-поетикальний статус, коли тиша постає формою пізнання, у якій істина переживається як присутність, а не формулюється у вигляді завершеної тези.

У сучасному літературознавстві духовна поезія дедалі частіше осмислюється як особливий тип художнього мовлення, що функціонує на перетині естетичного, екзистенційного та сакрального вимірів. Такі тексти не зводяться до тематичних «розмов про Бога», а формують автономний поетичний простір духовного досвіду, у якому

віра переживається як внутрішній процес, а не як сукупність доктринальних тверджень. Запропоноване в цій статті поняття катехитичної лірики уточнює цю дослідницьку парадигму, виокремлюючи тексти, у яких поезія виконує функцію внутрішнього духовного наставництва. На відміну від споглядальної духовної лірики, катехитична поезія орієнтована не стільки на фіксацію сакрального досвіду, скільки на формування ліричного суб'єкта, здатного до слухання, екзистенційного вибору й відповідальності. У цьому контексті поезія Анни Поповчук – показовий приклад сучасної духовної лірики, що уникає як декларативної релігійності, так і естетизованого дистанціювання від віри. Її тексти реалізують педагогіку досвіду, у межах якої духовне навчання відбувається не через повідомлення результату, а через проживання шляху – поступову зміну внутрішньої постави, а не через риторичне переконування.

Поєднання патристичного розуміння слова, апофатичної поетики тиші та сучасних теорій духовної лірики дозволяє розглядати катехитичну лірику як самостійну поетикальну модель, релевантну для аналізу сучасного літературного процесу. Вона бачиться не периферійним різновидом релігійної поезії, а специфічним способом художнього мислення, що відповідає культурному запиту на відповідальне, внутрішньо вивірене мовлення віри.

Методологічно важливе те, що запропонована модель ґрунтується на текстоцентричному аналізі й не нав'язує поетичному матеріалу зовнішніх схем. Теорія тут виконує не пояснювально-домінантну, а інтерпретаційно-узагальнювальну функцію, фіксуючи й концептуалізуючи ті закономірності, які виявляються в самих текстах. Саме це

робить поняття катехитичної лірики операціональним, яке придатне для подальшого застосування до аналізу інших корпусів духовної поезії, зберігаючи чутливість до поетикальної специфіки конкретних авторських практик.

Висновки

Отже, добірка віршів Анни Поповчук сприймається цілісним корпусом катехитичної лірики, у межах якого духовне навчання здійснюється не через дидактичний або декларативний дискурс, а через поетично змодельований шлях внутрішнього досвіду. Запропоноване в статті операціональне визначення катехитичної лірики, сформульоване на підставі текстоцентричного аналізу, дає змогу концептуально й типологічно відмежувати цей тип письма як від узагальненої духовної лірики, так і від релігійно-дидактичної поезії.

Проведене дослідження засвідчує, що катехитичність у поезії Анни Поповчук має передусім структурно-поетикальний характер. Корпус текстів формує послідовну модель духовного шляху, що охоплює етапи покликання і слухання, сумніву та переживання внутрішньої межі, молитви як духовної практики, апофатичного поглиблення і, зрештою, інкарнаційної інтеграції духовного досвіду в екзистенційну реальність. У цій структурі окремі тексти або їхні групи виконують визначені функції, а добірка загалом виявляє себе як поетично організований катехитичний процес духовного становлення.

Центральним інтегративним принципом цієї поетики виступає мотив тиші, концептуалізований не як локальний образ чи стилістичний прийом, а як поетикальна категорія, що регулює інтонацію, межі та відповідальність поетичного

мовлення. У катехитичній ліриці Анни Поповчук тиша осмислюється як стан внутрішнього слуху, у якому слово проходить етичну й духовну перевірку, визнаючи власну обмеженість і первинність Логосу. Саме через тишу поетичне мовлення звільняється від риторичної самодостатності й набуває катехитичної формативної сили, залучаючи читача до споглядання сакрального та до процесу внутрішнього слухання й духовного самоналаштування.

У ширшому теоретичному контексті запропонована модель катехитичної лірики корелює з патристичним розумінням слова як відповідального акту, з апофатичною традицією мислення та сучасними підходами до аналізу духовної поезії як особливого типу художнього мовлення. Водночас вона не зводиться до жодної з цих традицій, а постає як поетикально специфічний спосіб художньої формації духовного досвіду, що поєднує естетичний, екзистенційний і богословський виміри.

Перспективи подальших досліджень пов'язані передусім із можливістю застосування поняття катехитичної лірики до аналізу інших зразків сучасної духовної поезії, а також із поглибленням міждисциплінарного діалогу між літературознавством, богослов'ям і філософією культури. У цьому контексті катехитична лірика може розглядатися не як периферійний різновид релігійного письма, а як актуальна поетикальна модель осмислення віри в сучасному культурному просторі, що відповідає потребі відповідального і внутрішньо вивіреного мовлення духовного досвіду.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що не має конфлікту інтересів.

Політика використання III. Автор декларує, що не використовував III в процесі цього дослідження.

Література

- Василій Великий. (2006). *Гомілії*. Львів: Свічадо.
- Еліаде, М. (2001). *Священне і мирське*. Київ: Основи.
- Ковалів, Ю. (2007). Духовні вірші. У: *Літературна енциклопедія* (Т.1, с.309). Київ: Академія.
- Набитович, І. (2008). *Універсум sacrum 'у в художній прозі*. Дрогобич–Люблін: Посвіт.
- Поповчук, А. (2023). «Душа моя, мій милий, мандрівна!...». *Золота Пектораль*, 1–2, 77–79.
- Поповчук, А. (2026). «Жити треба тепер...». *Бористен*, 1, 13–16.
- Поповчук, А. (2022). «Мовчання вголос». *Сівач*, 1, 68–72.
- Поповчук, А. (2024). «Поезії із глибини душі». *Гомін України*, 5, 10.
- Поповчук, А. (2024). «Сивий майстре...». *Українська літературна газета*, 10, 25.
- Поповчук, А. (2024). «У дзеркалі...». *Золота Пектораль*, 1–2, 87–89.
- Салига, Т. (Упоряд.). (1999). *Слово Благовісту*. Львів: Світ.
- Ricoeur, P. (1969). *The Symbolism of Evil*. Boston: Beacon Press.

References

- Vasylii Velykyi. (2006). *Homilii [Homilies]*. Lviv: Svichado [in Ukrainian].
- Eliade, M. (2001). *Sviashchenne i myrske [The Sacred and the Profane]*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

Kovaliv, Yu. (2007). *Dukhovni virshi [Spiritual verses]*. In *Literaturna entsyklopediia* (Vol.1, p.309). Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].

Nabytovych, I. (2008). *Universum sacrum'u v khudozhnii prozi [Universum of sacrum in fiction]*. Drohobych–Lublin: Posvit [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2023). “Dusha moia, mii mylyi, mandrivna!...” [‘My soul, my beloved, my wanderer...!’]. *Zolota Pektoral*, 1–2, 77–79 [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2026). “Zhyty treba teper...” [‘We must live in the present...’]. *Borysten*, 1, 13–16 [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2022). “Movchannia vholos” [‘Silence Spoken Aloud’]. *Sivach*, 1, 68–72 [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2024). “Poezii iz hlybyny dushi” [‘Poems from the Depths of the Soul’]. *Homin Ukrainy*, 5, 10 [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2024). “Syvyi maistre...” [‘Grey-haired master...’]. *Ukrainska literaturna hazeta*, 10, 25 [in Ukrainian].

Popovchuk, A. (2024). “U dzerkali...” [‘In the mirror...’]. *Zolota Pektoral*, 1–2, 87–89 [in Ukrainian].

Salyha, T. (Ed.). (1999). *Slovo Blahovistu [The Word of Annunciation]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].

Ricoeur, P. (1969). *The Symbolism of Evil*. Boston: Beacon Press [in English].

Рукопис статті отримано 31 березня 2026 року.

Рукопис статті прорецензовано 17 квітня 2026 року.

Рукопис затверджено до публікації 21 квітня 2026 року.

Інформація про автора

Антофійчук Володимир Іванович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія

Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-003-4530-9004>

E-mail: v.antofijchuk@chnu.edu.ua

Antofiychuk Volodymyr Ivanovich, Doctor of Philology,
Professor, Professor of the Department of Ukrainian Literature
at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-003-4530-9004>

E-mail: v.antofijchuk@chnu.edu.ua